

Sygn. akt I CSK 249/18

POSTANOWIENIE

Dnia 19 października 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Roman Trzaskowski

w sprawie z powództwa A. S.A. w R.

przeciwko P. sp. z o.o. w W.

o zapłatę,

na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 19 października 2018 r.,

na skutek skargi kasacyjnej strony pozwanej

od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)

z dnia 7 grudnia 2017 r., sygn. akt I ACa (...),

**odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania i
zasądza od pozwanej na rzecz powoda kwotę 2700 (dwa tysiące
siedemset) zł z tytułu zwrotu kosztów postępowania
kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Powód A. S.A. w R. wniósł o zasądzenie od pozwanej P. sp. z o.o. w W. kwoty 94.514,28 zł z odsetkami ustawowymi z tytułu zwrotu kaucji gwarancyjnej zatrzymanej przez pozwaną na podstawie umowy o wykonanie robót elektrycznych i odpowiadającej 5% wynagrodzenia. Wnosząc o oddalenie powództwa, pozwana powołała się m.in. na umorzenie dochodzonej wierzytelności wskutek jej potrącenia

z przysługującą jej wierzytelnością o zapłatę kar umownych z tytułu zwłoki powoda w usunięciu wad wykonanych prac.

Nakazem zapłaty w postępowaniu upominawczym z dnia 30 września 2015 r. Sąd Okręgowy w R. uwzględnił powództwo w całości.

Wyrokiem z dnia 31 marca 2017 r. Sąd Okręgowy w R. uwzględnił powództwo w całości, a wyrokiem z dnia 7 grudnia 2017 r. Sąd Apelacyjny w (...) oddalił apelację pozwanej.

W skardze kasacyjnej, w uzasadnieniu wniosku o jej przyjęcie do rozpoznania, pozwana wskazała przyczynę kasacyjną określoną w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. Jej zdaniem, w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, wyrażające się w pytaniu, czy wymagalność roszczenia o zapłatę kary umownej za każdy dzień opóźnienia bądź zwłoki w wykonaniu danego zobowiązania niepieniężnego, którego termin wykonania był wskazany, zaś termin zapłaty kary umownej nie został przez strony określony, należy ustalać w oparciu o art. 455 k.c., czy też roszczenie takie staje się wymagalne w każdym dniu opóźnienia bądź zwłoki, co wynika z właściwości tego zobowiązania, jak to ma miejsce np. w przypadku roszczenia o zapłatę odsetek ustawowych za opóźnienie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Z art. 398¹ § 1 k.p.c. wynika, że skarga kasacyjna przysługuje co do zasady od prawomocnych orzeczeń sądów drugiej instancji, a więc orzeczeń wieńczących dwuinstancyjne postępowanie sądowe, w którym sądy obu instancji dysponują pełną kognicją w zakresie faktów i dowodów. Jednakże zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania tylko wtedy, gdy w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. W zamyśle ustawodawcy skarga kasacyjna stanowi zatem nadzwyczajny środek zaskarżenia, którego rozpoznanie przez Sąd Najwyższy musi być uzasadnione względami o szczególnej doniosłości, wykraczającymi poza indywidualny interes skarżącego, a mającymi swoje źródło w interesie publicznym, w szczególności przez zapewnienie jednolitej wykładni

i stosowania prawa. Wyłączną podstawą oceny pod kątem przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania są wskazane w niej przyczyny kasacyjne wraz z uzasadnieniem (art. 398⁴ § 2 k.p.c.).

Zgodnie z utrwalonym stanowiskiem Sądu Najwyższego, skarżący, który jako uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania wskazał przyczynę określoną w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c., powinien odpowiednio sformułować zagadnienie prawne, wskazać przepisy prawa, na których tle zagadnienie się wyłoniło oraz przedstawić argumentację jurydyczną uzasadniającą możliwość rozbieżnych ocen prawnych oraz świadczącą o istotności tego zagadnienia (zob. np. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002, Nr 1, poz. 11; z dnia 2 grudnia 2014 r., II CSK 376/14, nie publ.; z dnia 9 kwietnia 2015 r., V CSK 547/14, nie publ.). Zagadnienie jest istotne, jeżeli jego rozstrzygnięcie ma znaczenie dla ukierunkowania praktyki sądowej i rozstrzygnięcia sprawy, w której zagadnienie powstało (zob. np. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 18 września 2012 r., II CSK 180/12, nie publ. oraz z dnia 2 grudnia 2014 r., II CSK 376/14, nie publ.), wywołuje poważne wątpliwości, a zarazem nie było dotychczas rozstrzygnięte w judykaturze albo dotychczasowe orzecznictwo wymaga zmiany (zob. np. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 24 sierpnia 2016 r., II CSK 94/16, nie publ.).

Zagadnienie przedstawione przez skarżącą nie czyni zadość wskazanym wymaganiom. W nowszym orzecznictwie Sądu Najwyższego zdecydowanie dominuje ogólne stanowisko, że zobowiązanie do zapłaty kary umownej jest zobowiązaniem bezterminowym, które staje się wymagalne dopiero niezwłocznie po wezwaniu dłużnika do jego wykonania (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 30 czerwca 2011 r., III CSK 282/10, nie publ., z dnia 16 grudnia 2015 r., IV CSK 141/15, nie publ., z dnia 2 marca 2017 r., V CSK 395/16, nie publ. oraz uchwała Sądu Najwyższego z dnia 5 listopada 2014 r., III CZP 76/14, OSNC 2015, nr 7-8, poz. 86), co odnoszone jest także do kary umownej za opóźnienie w spełnieniu świadczenia (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 2 marca 2017 r., V CSK 395/16).

Pozwana nie kwestionuje tego stanowiska co do zasady, a jedynie zwraca uwagę na konieczność uwzględnienia różnorodności kar umownych i szczególnego

charakteru kary zastrzeżonej na wypadek opóźnienia bądź zwłoki w spełnieniu świadczenia niepieniężnego, naliczaną za każdy dzień opóźnienia (zwłoki). Jej zdaniem, z właściwości takiego zobowiązania wynika, że staje się ono wymagalne osobno za każdy dzień opóźnienia, za czym przemawia jego podobieństwo do zobowiązania do zapłaty odsetek za opóźnienie oraz konieczność zachowania symetrii w położeniu prawnym wierzycieli uprawnionych do świadczenia pieniężnego i niepieniężnego, którego terminowość została zabezpieczona karą umowną, istotnej między innymi z punktu widzenia potrącenia.

Argumentacja skarżącej nie jest wystarczająca, by uzasadnić konieczność rozważenia przez Sąd Najwyższy potrzeby odstąpienia od dominującego nurtu orzeczniczego. Jest tak już dlatego, że całkowicie pomija istotne różnice, zachodzące między obiema instytucjami, także te, których doniosłość może ujawniać się właśnie w kontekście wymagalności zobowiązania. Przede wszystkim pomija, że o ile wysokość odsetek za opóźnienie jest ściśle określona (umownie albo ustawowo), o tyle w przypadku kary umownej sytuacja może przedstawiać się różnie, czego dowodzą okoliczności niniejszej sprawy, w których wysokość zastrzeżonej dla pozwanej kary umownej za zwłokę powoda w usunięciu wad w okresie gwarancji miała odpowiadać 0,5% „wartości robót objętych wadą lub usterką”, za każdy dzień opóźnienia. W takiej sytuacji - jak zauważył to Sąd pierwszej instancji - za koniecznością wezwania do zapłaty przemawiało to, że dłużnik nie miał możliwości samodzielnego oszacowania wysokości swego zobowiązania z tego tytułu. W razie zastrzeżenia kary za zwłokę wezwanie jest istotne także dlatego, że sygnalizuje przekonanie wierzyciela o odpowiedzialności dłużnika za nieterminowe wykonanie swego obowiązku. Istotna różnica między karą umowną a odsetkami wyraża się także w tym, że przewidziany w art. 482 k.c. zakaz anatocyzmu (zastrzegania odsetek od odsetek), chroniący dłużnika przed nadmiernym zwiększaniem jego zobowiązania pieniężnego, nie odnosi się do kary umownej. W tej sytuacji konieczność wezwania dłużnika do zapłaty kary umownej, stanowi dlań istotne ostrzeżenie przed niebezpieczeństwem dodatkowego zwiększenia jego obciążenia. Nie bez znaczenia są także pozostałe różnice w mechanizmach, chroniących dłużnika przed nadmiernym obciążeniem. Ustawowe ograniczenia wysokości odsetek (por. art. 358 § 2¹⁻²³ k.c.) - podobnie

jak poprzednio granice wynikające z zasad współżycia społecznego (art. 58 § 2 k.c.) - są skuteczne *ex lege*, natomiast miarkowanie kary umownej wymaga wykazania inicjatywy przez dłużnika (art. 484 § 2 k.c.). Jest to szczególnie istotne w przypadku potrącenia, ponieważ uzależnienie wymagalności kary umownej od wezwania do jej zapłaty, umożliwia dłużnikowi podjęcie stosownych kroków ochronnych (np. wyrażenia względem wierzyciela zastrzeżenia co do woli miarkowania kary), zanim wierzytelność z tytułu kary umownej zostanie zaspokojona (przez potrącenie), co - przynajmniej w świetle rozpowszechnionego w doktrynie poglądu - wyłączałoby możliwość jej miarkowania.

Brak jakiegokolwiek odniesienia się przez skarżącą do różnic między instytucją odsetek za opóźnienie oraz kary umownej, i tym samym przedstawienia argumentacji mogącej wskazywać na ich irrelewantność z punktu widzenia art. 455 k.c., pozbawia jej wywody waloru niezbędnego do uzasadnienia tezy o potrzebie ponownej weryfikacji stanowiska dominującego w orzecznictwie Sądu Najwyższego.

Z tych względów na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji. O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 98 w związku z art. 108 § 1, art. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c.

jw